

“Het gaat niet per se altijd slechter en slechter. Daar ben ik een voorbeeld van”

Zevenentwintig jaar zat hij achter de tralies, nu speelt Bahadır Kanmaz (52) mee in *De gevangenis* van NTGent. “Voor jullie is dit theater, maar voor mij is dit mijn leven.”

“**N**og nooit ben ik aan iets begonnen waarin ik zo ver gekomen ben. Ik ben op elke repetitie blijven opdagen, ook had ik het soms lastig. Dat heeft van mij een ander mens gemaakt. Wie had dat ooit gedacht, dat ik nog theater zou spelen met professionelen? Alleen mijn vriendin, denk ik. Die zei dat weleens: ‘Al die kennis en die kwaadheid van u, dat zou nogal wat geven op toneel.’ Deze hele ervaring was de perfecte therapie om mijn detentieperiode mee af te sluiten.”

Meer dan een jaar heeft Bahadır Kanmaz met regisseur Lara Staal en drie andere ex-gedetineerden gewerkt aan een voorstelling over hun kijk op het detentiebeleid. In zes hoofdstukken schetsen ze de geschiedenis van het gevangeniswezen, roepen ze scènes op uit de cel en dagvaarden ze zelfs de staat, in toga. “Er zit veel van ons persoonlijk in, maar je ziet weinig persoonlijke verhalen”, zegt Kanmaz. “Ik zou tientallen voorvallen kunnen delen, maar dan heb ik een halfuur nodig om alle context te vertellen. Bovendien komen mijn ervaringen als jongere beroeps crimineel niet meer overeen met de man die nu op scène staat. Dat is dag en nacht verschil.”

Dinsdag speelden Kanmaz en co. al een try-out van *De gevangenis* voor justitieminister Annelies Verlinden. Donderdag kreeg ook de première veel applaus. “Een heel nieuwe ervaring voor mij!” Tot voor kort had Kanmaz amper een theatervoorstelling gezien. Hij groeide

in Limburg op in een kroostrijk Turks mijnwerkersgezin, maar belandde al op zijn zestiende in de gesloten jeugdinstelling van Mol, voor drugscriminaliteit. “Daar kwam ik enkel gasten tegen die ik later in de gevangenis opnieuw zou treffen. Zo is die vicieuze cirkel begonnen.” Moeiteloos somt hij de jaartallen op waarin hij met tussenpozen opgesloten zat in zeker tien gevangenis- sen. In 2022 kwam hij met een enkelband vrij uit Merksplas. Hij keerde niet terug naar Limburg, maar verhuisde naar Gent.

“De beste keuze die ik ooit gemaakt heb. Voor het eerst in mijn leven voel ik me echt vrij, zeker nu ik intussen ook geen voorwaarden meer heb. Het was regieassistent Evelyn van NTGent die me daarop wees: als je een volledig vrij mens bent die met theater bezig is, wat ben je dan? Een acteur! Dat ene woord heeft in mijn kop heel veel veranderd. Het hielp mij om het verleden los te laten en om minder krampachtig op het podium te staan. Nu sta ik daar met twee voeten op de grond, zonder te wiebelen. Gewoon op mijn plaats. Geraard.”

Dat Kanmaz overtuigt, vonden ook twee vrouwelijke cipiers uit Dendermonde die naar een doorloop van *De gevangenis* kwamen kijken. Ze complimenteerden hem achteraf. “Bijna een uur hebben we zitten praten. Ze lieten zich ontvallen dat je echt niet zou zeggen dat ik zo lang in de gevangenis heb gezeten, met hoe ik spreek. Dus ja, het staat niet op mijn kop geschreven.”

Godelijke komedie

Kanmaz past inderdaad moeilijk in het plaatje dat films graag ophangen van langdurig gedetineerden en beroeps criminelen. In de gevangenis studeerde hij rechten, om beter te doorgronden wat justitie met hem aanving. “En om het internationaal strafrecht zo nodig in mijn voordeel te gebruiken”, grijnst hij.

In het kale kamertje waar hij nu tijdelijk verblijft, rusten op de schouw boeken van Ovidius, Tacitus en Montaigne. Kanmaz' lijfboek is Dante's *Godelijke komedie*. Tijdens de repetities schreef hij vele teksten waarin hij Dante's hel toepast op de gevangenis. Hij leest er tijdens ons gesprek af en toe uit voor.

*

*De kleine afgesloten cellen worden de cirkels van de hel. Elke cel herbergt een ziel die op zijn eigen manier wordt gefolterd. De eenzaamheid, de verveling, het verlies van vrijheid en de angst voor de toekomst zijn de kwellingen die de gevangenen ondergaan. De martelingen zijn niet altijd fysiek, maar ook psychisch. De onzekerheid, de angst, het verlies van contact met de buitenwereld en het gevoel van machteloosheid zijn allemaal vormen van marteling. De gevangenen worden geconfronteerd met hun verleden en hun fouten en worden gedwongen om zichzelf onder ogen te zien. Maar zelfs in de diepte van de gevangenis is er nog een sprankje hoop. Net als in Dante's *Inferno* is er een weg uit de hel, hoewel die lang en moeilijk is.*